

Margt er um að

Velja

Náms- og starfsfræðsla

Berglind Helga Sigurpórsdóttir
Helga Helgadóttir

Efnisyfirlit

Inngangur fyrir kennara	3
Rit sem stuðst var við	4
Starfalisti	5
Yfirlit og efnislýsing verkefna	7
Verkefni	
1. Gildi hvers og eins	9
2. Ferðalag	11
3. Það sem skiptir mig máli	13
4. Að heltast úr lestinni	15
5. Brottfallshætta	17
6. Að setja sér markmið	19
7. Leitað – fundið	21
8. Áhugaverð störf	23
9. Kynbundin starfshugsun	25
10. Kynbundin starfshugsun – heimaverkefni	27
11. Endurmat	29
12. Að vera frumlegur	31
13. Að taka ákvörðun	33
14. Hver er sinnar gæfu smiður	35

Margt er um að velja
Vefútgáfa
6783

© 2004 Berglind Helga Sigurpórsdóttir og Helga Helgadóttir
með leyfi Guðbjargar Vilhjálmsdóttur

© 2004 teikningar Högni Sigurpórsson

Allur réttur áskilinn

Ritstjóri: Aldís Yngvadóttir

1. útgáfa 2004
Námsgagnastofnun
Reykjavík

Hönnun og umbrot: Námsgagnastofnun

Inngangur fyrir kennara

Margt er um að velja er námsefni í náms- og starfsfræðslu fyrir efstu bekki grunnskóla. Efninu er ætlað að auðvelda einstaklingum val á námi og starfi. Þegar nemendur hafa farið í gegnum efnið ættu þeir að hafa öðlast aukna þekkingu á sjálfum sér og umhverfi sínu og verða betur í stakk búnir til að taka ákvörðun um nám og störf í framtíðinni.

Hverju verkefni fylgja kennsluleiðbeiningar (grænn litur) þar sem settar eru fram tillögur um skipulagningu kennslunnar. Í kennsluleiðbeiningunum eru mikilvægar upplýsingar sem geta verið nauðsynlegar til að tilgangur með verkefnum náist til fulls.

Lagt er til að nemendur dragi saman þær upplýsingar og niðurstöður sem fengist hafa í ferlinu og safni saman á einn stað, til dæmis í eins konar færni-möppu.

Efninu er skipt í fjóra kafla:

Sjálfskönnun. Nemandi kynnist eigin gildum og því sem skiptir hann mestu máli í lífi og starfi.

Markmið. Nemandi setur sér markmið um fyrirætlanir sínar auk þess sem fjallað er um hugsanlegar afleiðingar þess að hætta í námi.

Valkostir. Fundin eru áhugaverð störf, þau könnuð nánar og meðtekin með hliðsjón af afstöðu nemandans til starfsgilda. Sett eru spurningarmerki við staðalmyndir af hefðbundnum karla- og kvennastörfum.

Ákvörðun. Nemandi skoðar muninn á sjálfstæðri og ósjálfstæðri ákvörðunartöku og veltir fyrir sér hvernig hann fer að því að taka ákvarðanir.

Hver kafli hefur að geyma þrjá þætti:

Aðdraganda, þar sem viðfangsefni kaflans er kynnt.

Tilraun, þar sem nemendur skoða umhverfi sitt og meta með tilliti til þess hvar þeir falla inn í.

Niðurstöðu, þar sem framtíðarsýn nemenda og stefna er skerpt.

Áður en ákvörðun er tekin er æskilegt að nemandi ræði þær hugmyndir sem hann hefur um framtíð sína við forráðamenn og kennara eða námsráðgjafa.

Rit sem stuðst var við

Forsætisráðuneytið (2004). *Efnahagsleg völd kvenna. Skýrsla nefndar um efnahagsleg völd kvenna. Unnin fyrir forsætisráðuneytið*. Reykjavík. Höfundur.

Guðbjörg Vilhjálmisdóttir (1993–1996). *Margt er um að velja. Starfsfræði handa efstu bekkjum grunnskóla ásamt kennsluleiðbeiningum með vinnubókunum: Könnun á atvinnulífinu. Að átta sig á skólakerfinu. Fyrirætlanir mínar*. Reykjavík. Félagsvísindastofnun.

Guðbjörg Vilhjálmisdóttir (1995). Fræðsla um nám og störf í grunnskólum. Í Friðrik H. Jónsson (ritstj.). *Rannsóknir í félagsvísindum. Fyrirlestrar af ráðstefnu viðskipta- og hagfræðideildar og félagsvísindadeildar*. Reykjavík. Félagsvísindastofnun.

Guðbjörg Vilhjálmisdóttir (2000). Skilar náms- og starfsfræðsla árangri? Árangursmat á náms- og starfsfræðslu í 10. bekk grunnskóla. *Uppeldi og menntun. Tímarit Kennaraháskóla Íslands, 9, 37–56*.

Guðbjörg Vilhjálmisdóttir (2003). *Social group differences in occupational conceptualisations: the relationship to career decision making on the relevance of careers education*. University of Hertfordshire.

Jón Torfi Jónasson og Kristjana Stella Blöndal (2002). *Ungt fólk og framhaldsskólinn. Rannsókn á námsgengi og afstöðu '75 árgangsins til náms*. Reykjavík. Félagsvísindastofnun.

Kristjana Stella Blöndal og Jón Torfi Jónasson (2003). Brottfall úr framhaldsskóla. Afstaða til skóla, stuðningur foreldra og bakgrunnur nemenda. Í Friðrik H. Jónsson (ritstj.) *Rannsóknir í félagsvísindum IV*. Reykjavík. Félagsvísindastofnun.

Menntamálaráðuneytið (1999). *Aðalnámskrá grunnskóla. Almennur hluti*. Reykjavík. Höfundur.

Menntamálaráðuneytið (2003). *Nám að loknum grunnskóla (28. útg.)*. Reykjavík. Höfundur.

Starfalisti

Nánari lýsingu á flestum þessara starfa er að finna á www.idan.is

Arkitekt	Íþróttakennari	Rekstrarfræðingur
Atferlisfræðingur	Jarðfræðingur	Rennismiður
Bakari	Kennari	Sagnfræðingur
Bifreiðasmiður	Kerfisfræðingur	Sálfræðingur
Bifvélavirki	Kjólasaumari	Sérkennari
Bílamálari	Kjötiðnaðarmaður	Símismiður
Blikksmiður	Klæðskeri	Sjávarútvegsfræðingur
Blómaskreytir	Kvikmyndagerðarmaður	Sjúkraliði
Bókari	Kökugerðarmaður	Sjúkraþjálfari
Bókasafnsfræðingur	Landfræðingur	Skipstjóri
Bókasafnstæknir	Leiðsögumaður	Skósmiður
Bókbindari	Leikari	Skrúðgarðyrkjumaður
Bókmenntafræðingur	Lífefnafræðingur	Snyrtifræðingur
Búfræðingur	Líffræðingur	Stálskipasmiður
Dýralæknir	Ljósmodir	Stálsmiður
Eðlisfræðingur	Ljósmyndari	Stálvirkjasmiður
Efnafræðingur	Lyfjafræðingur	Stjórn málafræðingur
Einkaþjálfari	Lyfjatæknir	Stjórnsýslufræðingur
Endurskoðandi	Læknir	Stoðtækjafræðingur
Félagsfræðingur	Lögfræðingur	Stoðtækjasmiður
Félagsráðgjafi	Lögreglumaður	Stuðningsfulltrúi
Fjölmiðlafræðingur	Málari	Stýrimaður
Fjölmiðlatæknir	Mannfræðingur	Stærðfræðingur
Flugmaður	Markaðsfræðingur	Söðlasmiður
Flugvirki	Matartæknir	Talmeinafræðingur
Framreiðslumaður	Matreiðslumaður	Tamningamaður
Geislafræðingur	Matvælafræðingur	Tannlæknir
Grafískur hönnuður	Málmsteypumaður	Tannsmiður
Grafískur miðlari	Málmsuðumaður	Tanntæknir
Gullsmiður	Meinataæknir	Táknmálstúlkur
Hagfræðingur	Mjólkurfræðingur	Tæknifræðingur
Hársnyrtir	Mótasmiður	Tækniteiknari
Heimspekingur	Múrari	Tölvunarfræðingur
Hestafræðingur og leiðbeinandi	Myndskeri	Úrsmiður
Hjúkrunarfræðingur	Netagerðarmaður	Útstillir
Hundasnyrtir	Nettæknir	Veðurfræðingur
Húsasmiður	Nuddari	Veftæknir
Húsgagnabólstrari	Næringarfræðingur	Veggfóðrari
Húsgagnasmiður	Pípulagningamaður	Verkfræðingur
Iðjuþjálfari	Prentari	Vélstjóri
Iðnaðartæknifræðingur	Prentsmiður	Vélvirki
Iðnfræðingur	Rafeindavirki	Viðskiptafræðingur
Iðnhönnuður	Rafveituvirki	Viðskiptalögfræðingur
Iðnrekstrarfræðingur	Rafvélavirki	Þjálfari og reiðkennari
	Rafvirki	Þroskaþjálfari
		Ölgerðarmeistari

Nám

Arkitektúr	Iðnhönnun	Rafvélavirkjun
Atferlisfræði	Íþróttافرæði	Rafvirkjun
Bakaraíðn	Jarðfræði	Rekstrarfræði
Bifreiðasmíði	Kennslufræði	Rennismíði
Bifvélavirkjun	Kerfisfræði	Sagnfræði
Bílamálun	Kjólasaumur	Sálfræði
Blikksmíði	Kjötiðn	Sérkennsla
Blómaskreyting	Klæðskurður	Símismíði
Bókasafns- og upplýsingafræði	Kvikmyndagerð	Sjávarútvegsfræði
Bókasafnstækni	Kökugerð	Sjúkralíði
Bókband	Landafræði	Sjúkraþjálfun
Bókmenntafræði	Leiðsögunám	Skipsstjórn
Bókun	Leiklist	Skósmíðaiðn
Búfræði	Lífefnafræði	Skrúðgarðyrkja
Dýralæknisfræði	Líffræði	Snyrtifræði
Eðlisfræði	Líkamsnudd	Stálsmíði
Einkaþjálfun	Ljósmyndun	Stjórn málafræði
Endurskoðun	Ljósmyndun	Stjórnsýslufræði
Félagsfræði	Lyfjafærði	Stoðtækjafærði
Félagsráðgjöf	Lyfjataekni	Stoðtækjasmíði
Félagsþjónusta	Lögfærði	Stærðfræði
Fjölmiðlafræði	Löggæsla	Söðlasmíði
Fjölmiðlataekni	Mannfræði	Tamningar
Flug	Markaðsfræði	Tannlækningar
Flugvirkjun	Matartækni	Tannsmíði
Framreiðsla	Matreiðsla	Tanntækni
Geislafræði	Matvælafræði	Táknmálstúlkun
Grafísk hönnun	Málaraíðn	Tæknifræði
Grafísk miðlun	Málmsteypa og mótasmíði	Tækniteiknun
Gullsmíði	Meinataekni	Tölvunarfræði
Hagfræði	Mjólkurfræði	Úrsmíði
Hársnyrtiðn	Múraraíðn	Útstillingar
Heimspeki	Myndskurður	Veðurfræði
Hestafræði og leiðbeining	Næringarfræði	Veftækni
Hjúkrunarfræði	Netagerð	Veggfóðrun
Hundasnyrting	Nettækni	Verkfræði
Húsasmíði	Nudd	Vélstjórn
Húsgagnabólstrun	Pípulagnir	Vélvirkjun
Húsgagnasmíði	Prentsmíð	Viðskiptafræði
Iðjuþjálfun	Prentun	Viðskiptalögfræði
Iðnaðartæknifræði	Rafeindavirkjun	Þjálfun og reiðkennsla
Iðnfræði	Rafveituvirkjun	Þroskaþjálfun
		Ölgerð

Yfirlit og efnislýsing verkefna

Sjálfskönnun

1. Gildi hvers og eins	Aðdragandi	Rætt er um hugtakið gildi og unnið með það nánar.
2. Ferðalag	Tilraun	Fundin eru ólík gildi hjá viðskipta vinum ferðaskrifstofu.
3. Það sem skiptir máli	Niðurstaða	Gildi hvers og eins eru metin.

Markmið

4. Að heltast úr lestinni	Aðdragandi	Fjallað er um hugsanlegar afleiðingar þess að hætta í námi.
5. Brottfallshætta	Tilraun	Metin er eigin staða gagnvart brottfallshættu.
6. Að setja sér markmið	Niðurstaða	Sett eru markmið um fyrirætlanir.

Valkostir

7. Leitað – Fundið	Aðdragandi	Fundin eru áhugaverð störf og þau könnuð nánar.
8. Áhugaverð störf	Tilraun	Valin störf eru metin með hliðsjón af afstöðu til starfsgilda.
9. Kynbundin starfshugsun	Tilraun	Spurningarmerki eru sett við staðalmyndir af <i>hefðbundnum</i> karla- og kvennastörfum.
10. Kynbundin starfshugsun	Heimaverkefni	Athugun er gerð á <i>hefðbundnu</i> karla- eða kvennastarfi.
11. Endurmat	Niðurstaða	Störf og starfsgildi endurmetin með hliðsjón af þeim störfum sem hafa verið könnuð.

Niðurstaða

12. Að vera frumlegur	Aðdragandi	Teiknaðar eru tvær myndir, fyrir og eftir umræður. Frumleg hugsun er í fyrirrúmi.
13. Að taka ákvörðun	Tilraun	Skoðaður er munurinn á sjálfstæðri og ósjálfstæðri ákvörðunartöku.
14. Hver er sinnar gæfu smiður	Niðurstaða	Þræðir úr fyrri köflum dregnir saman og fundin eru einkunnarorð sem lýsa nemanda best.

1. GILDI HVERS OG EINS

Sjálfskönnun / Aðdragandi

Markmið

Markmiðið er að nemandi þekki þau gildi eða viðmið sem hann hefur í hávegum og átti sig á hve áhrifamikil þau eru í daglegu lífi hans.

Verkefnalýsing

Lestur á texta og hugtakið gildi rætt. Nemendur finna út það gildi sem þeir meta helst í fari vinar og skrá það hjá sér.

Kveikja

Nemendur eru spurðir hver sé besta kvikmynd sem þeir hafi séð nýlega. Viðmið er það sjónarmið sem við dæmum út frá. Gildismat okkar byggist á þessum viðmiðum. Í hvert skipti sem nemandi segir frá uppáhalds mynd verður það tilefni til að skoða hver viðmiðin og gildin eru.

Um gildi

Hvað eru gildi eða viðmið? Sérhver menning, sérhvert samfélag, sérhver einstaklingur hefur í heiðri ólík gildi, þó að mörg hver séu auðvitað algild. Það sem við teljum vera eftirsóknarvert í fari einhvers byggist t.d. á þeim gildum eða viðmiðum sem við teljum mikilvæg. Hvort sem gildin eru okkur ljós eða ekki, þá hafa þau mikil áhrif á hegðun okkar og ákvarðanir. Þegar við veljum okkur nám eða starf sem við viljum leggja stund á er nauðsynlegt að við áttum okkur á þeim ástæðum sem við leggjum til grundvallar. Ástæður okkar eru nátengdar þeim gildum sem við aðhyllumst. Einstaklingar hafa ólík gildi, því viðmið þeirra eru ólík. Þetta ætti að sýna nemendum fram á að hvert okkar skynjar veruleikann með ólíkum hætti.

Verkefnadæmi

Mér finnst (nafn vinar) Gunnhildur svo (gildi) skemmtileg af því að ...
hún kemur manni alltaf til að brosa þegar maður er í vondu skapi.

Góð hugmynd

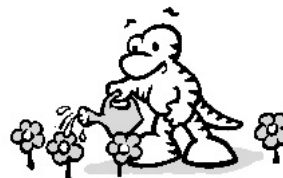
Góð hugmynd getur verið að nota dagblöð eða tímarit sem kveikju að umræðum í stað kvikmynda.

Heimaverkefni

Nemendur eru beðnir um að kanna þau gildi sem eru í hávegum höfð heima fyrir. Sami háttur er hafður á heimavinnunni og á verkefnablaðinu *Gildi hvers og eins*, nema að þessu sinni eru nemendur beðnir að skrá gildin á hreint vinnu-bókarblað. Með þessu þurfa nemendur ef til vill að útskýra og ræða hugtakið *gildi* fyrir þeim sem taka þátt í verkefninu.

1. GILDI HVERS OG EINS

Sjálfskönnun / Aðdragandi

Hvað finnst þér?

Hvers vegna finnst þér það?

Oft hefur þú ekki hugmynd um hvers vegna þér líkar vel við manneskju sem verður á vegi þínum. Skoðanir okkar byggjast oft á ómeðvituðum hugsunum sem gefa til kynna hvað er mikilvægt í huga hvers og eins og hvað ekki.

Hvað er það sem þér finnst eftirsóknarvert í fari annarra? Þessi skoðun þín á mönnum og mál-efnum mótast af þínum gildum. Persónuleg gildi gefa til kynna hvað skiptir mestu máli í lífi hvers og eins. Þessi gildi gætu til dæmis verið skopskyn, alvara, viljastyrkur, ímyndunarafli, gjafmildi, umhyggjusemi eða eitthvað allt annað.

Æfing

Vel á minnst, hvaða eiginleika kannst þú best að meta í fari vina þinna? Skráðu þá hér.

1. Mér finnst (nafn vinar) _____ svo _____ af því að

2. Mér finnst (nafn vinar) _____ svo _____ af því að

3. Mér finnst (nafn vinar) _____ svo _____ af því að

Til umhugsunar

Hvað segir þessi lýsing um þig sjálfa/n?

Til gamans

Hefurðu sagt vini þínum eða vinkonu það sem þú skrifaðir hér fyrir ofan?

Það er mikilvægt að við áttum okkur á eigin gildum. Þannig komum við til með að átta okkur betur á þeim markmiðum sem við setjum okkur að loknu grunnskólanámi.

Ég þekki gildi vináttunnar.
Hver vildi lifa án hennar?
Hún er ágæt í meðbyr,
ómetanleg í mótbýr.

– Jos. Von Görres

2. FERÐALAG

Sjálfskönnun / Tilraun

Markmið

Markmiðið er að nemandi þekki þau gildi eða viðmið sem hann hefur í hávegum og átti sig á hve áhrifamikil þau eru í daglegu lífi hans.

Verkefnalýsing

Nemendur vinna í litlum hópum. Í sameiningu finna þeir út þau gildi sem þeir telja að eigi við stuttar lýsingar á viðskiptavinum ferðaskrifstofu.

Kveikja

Hugtakinu gildi er velt upp og merkingunni á bak við hin ýmsu gildi. Til að hnykkja enn betur á þessu efni getur kennari tekið dæmi.

Dæmi um gildi

Peningar eru dæmi um algild gildi. Eflaust myndu fáir slá hendinni á móti einni milljón íslenskra króna inni á bankabókinni sinni. Eða hvað? Hvað gæti Japani gert við eina milljón íslenskra króna í Japan, ef hann gæti ekki leyst peningana út í japönskum jenum. Hvaða gildi hafa peningar í raun og veru ef ekki er hægt að fá neitt í skiptum fyrir þá?

Verkefnadæmi

„Ég vil fá eitthvað fyrir peningana mína. Áttu farmiða á niðursettu verði? Er einhver tími sem er hagstæðari að ferðast á en yfir háannatímann?“

María Dögg: Sparsemi

Lausn á verkefni

Ragnar: Öryggi

Maríus: Þekking

Einar: Fegurð

Valdís: Frelsi

Magnús: Ánægja

Jóhanna: Félagslyndi

María: Sparsemi

Sólveig: Ævintýraþrá

Góð hugmynd

Það gæti reynst góð hugmynd að láta nemendur útbúa veggspjöld með þeim gildum sem eru þeim mikilvægust, hvern fyrir sig eða í hópum. Stofan er svo skreytt með spjöldunum. Einnig getur verið snjallt að útvega bréfpendinga og halda uppboð á þeim gildum sem nemendur meta mest út frá verkefnaspjöldum sem þeir hafa unnið.

Heimaverkefni

Nemendur gera könnun á því heima fyrir hvers konar ferð fjölskyldumeðlimir myndu helst kjósa að fara í og þá hvers vegna. Hægt er að styðjast við ýmsa ferðabæklinga. Nemendur skila vinnu sinni skriflega á vinnubókarblaði.

2. FERÐALAG

Sjálfskönnun / Tilraun

Í þessari æfingu þarf að komast að því hvaða gildi skipta viðskiptavini á ferðaskrifstofu mestu máli. Dæmi um gildi gæti til dæmis verið sparsemi. Sumir vilja fá mikið fyrir lítið á meðan aðrir leita ævintýra, hvað sem það kostar. Hvað af eftirtöldum gildum telur þú að eigi við viðskiptavini ferðaskrifstofunnar?

Ánægja
Sparsemi

Fegurð
Þekkingarþrá

Félagslyndi
Ævintýraþrá

Frelsi
Öryggi

„Ég vil fara í skipulagða hópferð með fólki á mínum aldri. Ég vil ekki þurfa að hafa áhyggjur af neinu og ekki hugsa um hvar ég ætla að gista eða hvað ég eigi að borða. Ég vil líka eiga kost á vel skipulögðum kvöldskemmtunum.“

Ragnar: _____

„Ég gæti ekki hugsað mér að fara í skipulagða hópferð. Ég vil fyrst og fremst gera það sem ég hef áhuga á, stoppa þar sem mig langar til, borða þegar ég er svöng og vera lengur á stöðum sem mig langar til að skoða betur.“

Valdís: _____

„Ég vil fá eitthvað fyrir peningana mína. Áttu farmiða á tilboði? Er einhver tími sem er hagstæðara að ferðast á en yfir háannatímamann?“

María: _____

„Mig langar til Grikklands eða Egypta-lands með góðum leiðsögumanni. Ég vil fræðast vel um þá staði sem ég heimsæki.“

Maríus: _____

„Það sem skiptir mig máli er að ég skemmti mér vel. Ég vil njóta strandlífs og sólbaða og það væri frábært að komast á kjötkveðjuháttíð. Það skiptir mig líka miklu að geta lagt stund á íþróttir.“

Magnús: _____

„Mér finnst að á ferðalögum eigi maður að kynnast stöðum sem eru ólíkir daglegu umhverfi. Ég vil að ferðalagið opni augu mín fyrir þáttum í mannlífi og menningu sem ég þekkti ekki fyrir. Áttu til upplýsingar um Alaska, Nepal eða Amasón-svæðið?“

Sólveig: _____

„Ég gæti auðveldlega búið í Vínarborg eða Róm. Þetta eru svo fallegar borgir. Þar eru svo fallegir garðar og byggingar, að ég tali nú ekki um þessi fallegu torg sem þar er að finna. Þá hafa söfnin í báðum þessum borgum stórkostleg listaverk að geyma.“

Einar: _____

„Ég hef áhuga á að kynnast fólki í framandi löndum. Ég vil kynnast lifnaðarháttum þeirra og deila með því gleði og sorgum. Þannig kemst ég í samband við fólkið sjálft.“

Jóhanna: _____

Ég _____

Ég kys fyrst og fremst: _____

3. ÞAÐ SEM SKIPTIR MIG MÁLI

Sjálfskönnun / Niðurstaða

Markmið

Markmiðið er að nemandi þekki þau gildi eða viðmið sem hann aðyllist og átti sig á hve áhrifamikil þau eru í daglegu lífi hans.

Verkefnalýsing

Skoðuð er tafla með viðmiðum sem ýmist skipta nemendum máli eða ekki. Spurningunni: Hversu miklu máli skiptir það? er svarað við hvert og eitt gildi. Að því loknu eru fjögur gildi úr töflunni valin og útskýrt hvers vegna þessi tilteknu gildi skipti svo miklu máli.

Kveikja

Hvaða eiginleikar gætu skipt máli fyrir störf lækna? En skólastjóra? Hvað með garðyrkju-bændur? En ritara?

Um það sem skiptir máli

Kennari biður nemendur að nefna gildi sem þeir aðhyllast og lýsa því hvernig það hefur áhrif á hegðun þeirra og ákvarðanir. Það skiptir máli að nemendur geti rökstutt svör sín fyrir kennaranum.

Verkefnadæmi

Skráðu hjá þér hversu mikilvægt þú telur hvert þessara gilda vera.

Skiptir það mig máli?	Skiptir ekki máli	Skiptir litlu máli	Skiptir allnokkru máli	Skiptir miklu máli	Skiptir mjög miklu máli
1. Að hjálpa. Ég kys starf þar sem ég get annast aðra.					

Góð hugmynd

Góð hugmynd er að láta nemendur leita eftir atvinnuauglýsingum og klippa út auglýsingar sem kalla á þau gildi sem þeim finnst mikilvægust.

Heimaverkefni

Nemendur velja sér tvær til þrjár atvinnuauglýsingar úr dagblöðum eða á veraldarvefnum og afla sér frekari upplýsinga um starfið, til dæmis á www.idan.is Nemendum er einnig frjálst að búa til ímyndaða starfsauglýsingu. Spurningar sem vert er að hafa til hliðsjónar eru:

- Hvernig er starfinu best lýst?
- Í hverju er starfið fólgið?
- Hver er tilgangur með starfinu?
- Hvaða ábyrgð fylgir þessu starfi?
- Fylgja starfinu góð laun?
- Hvaða menntun þarf til starfsins?
- Þarf sérstaka starfsþjálfun?
- Útvinna eða innvinna?
- Líkamleg vinna?
- Hættuleg vinna?

3. ÞAÐ SEM SKIPTIR MIG MÁLI

Sjálfskönnun / Niðurstaða

Skoðaðu þessa töflu. Kannski hjálpar hún þér við að átta þig á þeim markmiðum sem þú vilt stefna að.

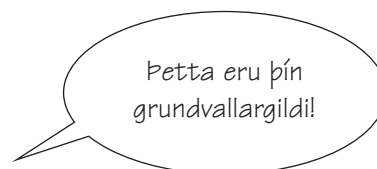
Verkefni

Skráðu hversu mikilvægt þú telur hvert þessara gilda vera.

Skiptir það mig máli?	Skiptir ekki máli	Skiptir litlu máli	Skiptir allnokkru máli	Skiptir miklu máli	Skiptir mjög miklu máli
1. Að hjálpa. Ég kýs starf þar sem ég get annast aðra.					
2. Árangur. Ég kýs starf þar sem ég get unnið mig upp.					
3. Fagurfræði. Ég kýs skapandi starf sem gefur möguleika á að fegra umhverfið.					
4. Fjölbreytni. Ég kýs starf sem gefur tækifæri til þess að breyta til og jafnvel ferðast. Það felur í sér fjölbreytt verkefni.					
5. Hugrekki. Ég kýs starf sem er krefjandi og þarfnast hugrekkis.					
6. Laun. Ég kýs starf sem gefur góðar tekjur og veitir margs konar efnisleg gæði.					
7. Samvinna. Ég kýs starf sem veitir tækifæri til samstarfs við annað fólk.					
8. Sjálfstæði. Ég kýs starf sem krefst sjálfstæðis og veitir tækifæri til að vinna eftir eigin hugmyndum.					
9. Sjálfsþroski. Ég kýs starf sem mér líður vel í og gefur möguleika á að vaxa og þroskast.					
10. Starfsöryggi. Ég kýs starf þar sem ég er örugg/ur og hef fastar tekjur.					
11. Stjórnun. Ég kýs starf þar sem tækifæri gefst til þess að taka stjórn og sjá til þess að aðgerðir séu vel áætlaðar og útfærðar.					
12. Virðing. Ég kýs starf sem er líklegt til að afla virðingar og vekja aðdáun annarra.					
13. Vitsmunaleg örvun. Ég kýs starf sem krefst lausna á margvíslegum verkefnum, fræðslu og umhugsunar.					
14. Þægindi. Ég kýs starf þar sem vinnuumhverfið er vistlegt og heilbrigt.					
15. Annað gildi					

Finndu þau fjögur starfsgildi sem þér finnst mikilvægust og forgangsraðaðu þeim.

1	2
3	4

4. AÐ HELTAST ÚR LESTINNI

Markmið / Aðdragandi

Markmið

Markmiðið er að nemendur átti sig á möguleikum sínum til að ná settu marki á námsferlinum og þekki til þeirra orsaka sem verða til þess að fólk flosnar úr námi.

Verkefnalýsing

Nemendur lesa kaflann *Að detta úr skóla* þar sem þeir fræðast um hátt hlutfall framhaldsskólanema sem hættir í skóla og hverjar orsakir og afleiðingar þess geta verið. Þegar allir hafa farið í gegnum kaflann, hver fyrir sig eða í sameiningu, stýrir kennari **umræðum** þar sem hann kemur meðal annars inn á hvað nemendur sjálfir geta gert til að minnka líkurnar á brottfalli.

Í kaflanum eru nefndir til sögunnar átta flokkar sem orsaka brottfall. Hér skiptir máli að umfjöllun um flokkinn *Erfiðleikar í umhverfinu* sé ekki á neikvæðum nótum heldur að litið sé á erfiðleika sem hindrun sem oftast er hægt að yfirstíga ef viljinn er fyrir hendi.

Kveikja

Samkvæmt rannsóknum hefja 90% hvers árgangs nám í framhaldsskóla að grunnskóla loknum. Við 24 ára aldur hefur aðeins rúmlega helmingur þess hóps útskrifast. Til að leiða nemendum þetta fyrir sjónir gæti kennarinn byrjað á því að skipta bekknum eftir sömu hlutföllum. Þ.e.a.s. hann gæti byrjað á því að setja 90% bekkjarins saman í hóp til að sýna þann fjölda sem mun líklega hefja nám í framhaldsskóla. Síðan getur hann tekið rúmlega helming hópsins til að sýna þann fjölda sem mun útskrifast. Eftir stendur þá hópur „brottfallsnema“. Nemendur geta svo velt fyrir sér (með hugstorumun) um hvað sá hópur tekur sér fyrir hendur þegar hann hættir í skóla og hverjar afleiðingarnar gætu orðið.

TIL KENNARA

Brottfall nemenda úr framhaldsskólum er mun hærra á Íslandi en þekktist í nágrennalöndunum. Flestir nemendur hefja nám í framhaldsskóla að loknum grunnskóla en aðeins um helmingur þeirra lýkur náminu. Umræða er til alls fyrst. Það er brýnt að vekja nemendur til umhugsunar um afleiðingar þess að hætta í námi, hvað sé til ráða og hvernig hægt sé að koma í veg fyrir brottfall á framhaldsskólastigi. Athugið að brottfall þarf ekki að vera neikvætt. Stundum getur það reynst farsæl lausn að hætta í námi.

Góð hugmynd

Það er góð hugmynd að skipta bekknum í hópa í umræðutímanum. Hóparnir ræða um brottfall, rita hjá sér niðurstöður og kynna þær fyrir samnemendum sínum, t.d. á glærum eða flettistöflu.

4. AÐ HELTAST ÚR LESTINNI

Markmið / Aðdragandi

Að detta úr skóla

Langflestir grunnskólanemendur, eða um níu af tíu í árgangi, hefja nám í framhaldsskóla að loknu grunnskólaprófi. Við 24 ára aldur hefur aðeins rúmlega helmingur þeirra útskrifast. Þegar nemandi hættir í skóla án þess að hafa lokið starfsnámi er hætt við að möguleikar hans til að fá starf sem veitir honum ánægju minnki. Það er bæði hagur einstaklings og þjóðfélags að til starfanna veljist hæft og vel menntað fólk. Það að detta úr skóla þarf ekki endilega að vera neikvætt og stundum eru fyrir því góðar og gildar ástæður. Samt sem áður hefur það að hætta námi ákveðnar afleiðingar í för með sér. Hér á eftir ætlum við að velta fyrir okkur nokkrum orsökum og afleiðingum þess að nemendur hætta í skóla.

Orsakir brottfalls

Erfiðleikar í umhverfinu

- Lágur tekjur.
- Fá ekki næði til að sinna heimanáminu.
- Rangt mataræði.
- Viðhorf nákominna eru andsnúin skólagöngu eftir skyldunám.
- Allir í fjölskyldunni hafa hætt eftir skyldunám.

Hamlandi vandamál

- Veikindi.
- Slys.
- Þungun.
- Fjarvera annars foreldris eða beggja.
- Eiturlyfjaneysla.

Fjarvistir

- Skróp.
- Veikindi.

Vanræksla í skóla

- Heimanámi ekki sinnt.
- Uppgjöf í vissum fögum.

- Áhrif frá bekkjarfélögum.
- Lítil stuðningur foreldra.
- Vantraust á sjálfum sér.

Metnaðarleysi

- Setja markið í náminu ekki hátt.
- Lítið sjálfstraust.
- Vonleysi um framtíðina.

Peningaleysi

- Fá ekki vasapeninga.
- Þurfa að sjá fyrir sér.
- Þurfa að vinna með skólanum.

Áhugaleysi

- Finnst skólinn tímaeyðsla.
- Hafa ekki hug á að bæta við þekkingu sína.

Neikvætt hugarfar í garð skólans

- Ráðast gegn stjórnendum.
- Finnst kennarinn ekki skilja sig.
- Námsleiði.

Hugsanlegar afleiðingar brottfalls

Að hafa það á tilfinningunni að geta ekki lært

Þeir sem hætta í námi vegna námsörðugleika eiga oft í erfiðleikum með að losna við þessa tilfinningu þrátt fyrir að ástæðan fyrir námserfiðleikum sé yfirleitt önnur en skortur á hæfileikum.

Hugsanlegt atvinnuleysi

Samkeppni um atvinnu er mjög mikil. Góð menntun eykur líkurnar á því að fá gott starf. Samkeppnisstaða ófaglærðra er því minni en þeirra sem meiri menntun hafa.

Erfiðar aðstæður í lífinu

Flestir lenda í erfiðum aðstæðum einhvern tímann á lífsleiðinni. Þá er best að líta á það sem hindrun sem hægt er að yfirstíga. Fátt er svo með öllu illt að ekki boði nokkuð gott. Flótti er oftast engin lausn.

5. BROTTFALLSHÆTTA

Markmið / Tilraun

Markmið

Markmiðið er að nemendur meti hvort þeir séu í brottfallshættu og finni leiðir til að draga úr henni ef svo reynist vera. Nemendur átti sig á að markmiðssetning er góð forvörn gegn brottfalli.

Verkefnalýsing

Texti lesinn. Nemendur gera eigin vef sem tákna þá brottfallshættu sem þeir eru í og bera saman við köngulóarvefina X og Z. Nemendur meta hvort þeir séu að einhverju leyti í áhættuhópi eða ekki. Kennarinn verður að leggja áherslu á að æfingin sé aðeins leiðbeinandi en sýni þó að eftir því sem vefur einstaklings er stærri því meiri brottfallshætta.

Nemendur þurfa að skoða hug sinn heiðarlega um hvort eitthvað af þessum orsökum sem þarna eru nefndar geti átt við þá. Hér þurfa allir að sýna hver öðrum umhyggju og kennarinn fylgist sérstaklega vel með þeim sem hann telur að gætu hugsanlega verið í brottfallshættu.

Kveikja

Kennari spyr nemendur hvort þeir muni eftir því að hafa sett sér markmið nýlega og hvort markmiðið hafi náðst. Kennari spyr því næst hvort þeir telji að þeir hefðu náð markmiðinu án þess að hafa stefnt að því fyrirfram. Í kjölfarið eru umræðurnar leiddar að því að það að setja sér markmið geti komið í veg fyrir að maður flosni úr námi.

Heimaverkefni

Nemendur skrifa sögu eða stikkorð um sjálfa sig, eins og þeir sjá sig í framtíðinni. Foreldrar eru fengnir til að skrifa sögu um barn sitt eins og þeir sjá það í framtíðinni. Þegar sögurnar eru bornar saman skapa þær grundvöll að umræðum um framtíðaráform barnsins. Vert er að hafa í huga:

- Nám og störf.
- Fjölskylduaðstæður.
- Vinahóp.
- Umhverfi.
- Líðan.
- Annað.

5. BROTTFALLSHÆTTA

Markmið / Tilraun

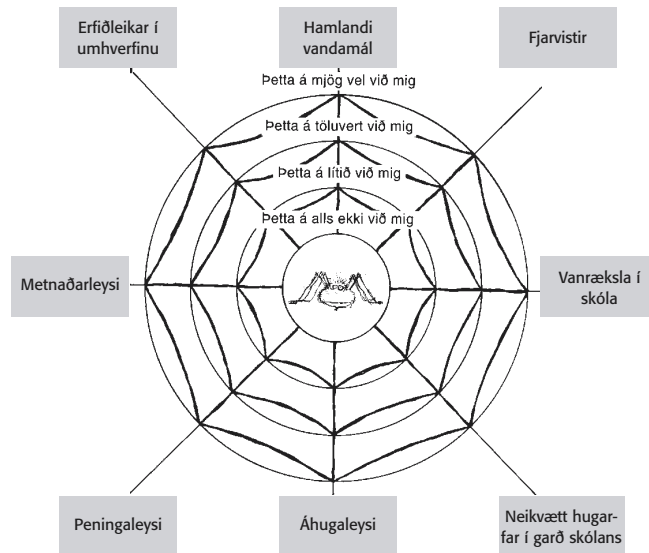
ERT ÞÚ Í HÆTTU?

Að hverfa frá námi gerist ekki allt í einu. Það má líkja þessu við köngulóna sem vefur vef sinn af miklu þolgæði. Í fyrstu er vefur hennar nær ósýnilegur nema að leitað sé eftir honum. Það er eins með fyrstu einkenni brottfalls. Staða nemandans versnar án þess að nokkur taki eftir. Síðan kemur að því að möguleikar á námi eða starfi að loknu grunnskólanámi eru færri en reiknað var með. Það getur jafnvel verið að enginn valkostur þyki álitlegur.

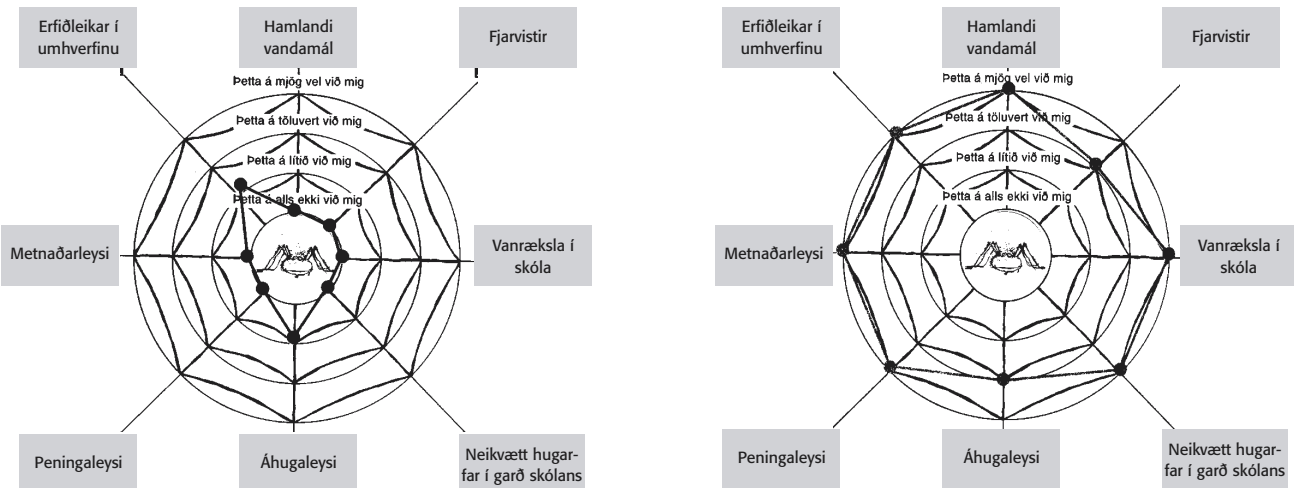
Getur verið að þú sért í brottfallshættu án þess að hafa tekið eftir því? Hér gefst tækifæri til að leggja mat á það.

Æfing

Merktu á hringina á meðfylgjandi mynd þann stað sem þér finnst að lýsi best þinni stöðu hvað varðar hvert atriði. Tengdu síðan punktana saman. Þræðirnir mynda þannig köngulóarvef.

Samanburðarmyndir

Nemendablað

6. AÐ SETJA SÉR MARKMIÐ

Markmið / Niðurstaða

Markmið

Markmiðið er að nemendur setji sér markmið um fyrirætlanir sínar og átti sig á að slík markmiðssetning geti aukið líkurnar á að árangur náist.

Verkefnalýsing

- Nemendur nota niðurstöðurnar úr tilrauninni á undan til að finna þá þrjá þætti sem helst setja þá í brottfallshættu. Þessa þætti skrá þeir í þar til gerða reiti. Nemendur finna svo út hvers vegna þessir áhættuþættir eru til staðar hjá þeim og leita lausna með því að setja sér markmið.
- Nemendur setja sér markmið um fyrirætlanir sínar og útskýra annars vegar hvað í þeirra háttum í dag stuðli að því að þessi markmið náist og hins vegar hverju þeir þurfi að breyta í sínu fari til að auka líkurnar á því.

Kveikja

Kennari spyr nemendur hversu margir séu búnir að ákveða hvað taki við að loknum grunnskóla. Hann spyr jafnframt hvort þessar ákvarðanir hafi breyst mikið í gegnum tíðina. Því næst ítrekar hann mikilvægi þess að hafa markmið að stefna að til að auka líkurnar á að árangur náist. Gott væri ef kennari gæti nefnt dæmi máli sínu til stuðnings. Nemendur eru minntir á að mestu máli skiptir að vera sjálfstæður í skoðunum og leita sjálfir þeirra upplýsinga sem þá langar til að afla.

Góð hugmynd

Ef nemendur muna ekki eftir því að hafa tekið ákvarðanir um fyrirætlanir sínar getur verið góð hugmynd að ræða um hvað þeir ætluðu að verða þegar þeir voru yngri. Flestir hafa gaman af að rifja það upp og það getur verið fróðlegt að vita hvort og þá hvernig hugmyndir þeirra hafa breyst.

Heimaverkefni

Nemandi setur sig í þau spor að hann hafi nýlega náð að uppfylla langþráð markmið. Hann skrifar tölvupóst til vina þar sem hann býður til fagnaðar í tilefni árangursins.

6. AÐ SETJA SÉR MARKMIÐ

Markmið / Niðurstaða

Hugum nú að því hvað hver og einn getur gert til að styrkja sjálfan sig ef eitthvað af einkennum þess sem er í brottfallshættu á við um hann.

- A) Skrifðu þá þrjá þætti sem eru yst í köngulóarvefnum þínum í reitina hér fyrir neðan. Reyndu að finna út hvað orsakar þá og settu þér loks markmið sem gætu styrkt stöðu þína og dregið úr brottfallshættu.

Orsakir	Brottfallspættir	Markmið / Lausnir

- B) Það að setja sér markmið eykur líkurnar á að þú haldir þér við efnið og dregur þar með úr hættunni á brottfalli. Nú skaltu hugsa þig vel um og setja þér svo markmið um fyrirætlanir þínar í framtíðinni. Þetta getur verið markmið um námsárangur, starfsval eða hvað eina sem þér finnst þess virði að stefna að.

Markmið:

Hvað í fari mínu stuðlar að því að þessi markmið náist?

Hverju þarf ég að breyta í fari mínu til þess að þessi markmið náist?

7. LEITAÐ – FUNDIÐ

Valkostir / Aðdragandi

Markmið

Markmiðið er að benda nemendum á fjölbreytni vinnumarkaðarins og hjálpa þeim að átta sig á hvaða störfum þeir hafa áhuga á. Nemendur eiga jafnframt að temja sér að nota eftirfarandi spurningar til að kanna betur heim atvinnulífsins.

- Hvaða starf er það?
- Hvers krefst það?
- Hvað gefur það af sér?

Verkefnalýsing

Nemendur eru beðnir að nefna öll þau störf sem þeim koma til hugar. Kennari skráir á töflu. Að því loknu velja nemendur um það bil tíu störf sem þeir myndu vilja kanna nánar og skrá á þar til gerðar línur. Ef nemandi hefur áhuga á starfi sem ekki er á listanum er sjálfsagt að hann skrái það samt sem áður.

Kveikja

Leynistarfið. Kennari hugsar sér nafn á einhverju starfi og nemendur reyna að finna út hvert starfið er með því að spyrja spurninga. Þrír nemendur eru fengnir til að skrifa spurningarnar á afmarkaða staði á töfluna eftir því sem kennarinn segir til um. Á svæði eitt fara þær spurningar sem flokka má undir heildarspurninguna: *Hvert er starfið?* Á svæði tvö það sem flokka má undir: *Hvers krefst það?* Á svæði þrjú það sem flokka má undir: *Hvað gefur það af sér?* Líklegt er að nemendur átti sig smátt og smátt á þessari flokkun. Kennari útskýrir síðan fyrir nemendum að í upplýsingaöflun um störf sé vissara að koma inn á alla þessa þætti.

Verkefnadæmi

Snyrtifræðingur, smiður, vélstjóri, forseti, ráðherra, félagsráðgjafi, tannlæknir, nuddari, sundkennari, sjúkraliði.

Góð hugmynd

Góð hugmynd getur verið að nemendur afli sér frekari upplýsinga um einhver þeirra starfa sem þeir völdu t.d. á Vefnum; www.idan.is eða www.starfatorg.is

7. LEITAÐ – FUNDIÐ

Valkostir / Aðdragandi

Hvaða störf hefur þú áhuga á að kanna?

Flestir hafa einhvern tímann velt fyrir sér hvað þeir muni starfa við þegar fram líða stundir. Sumir hafa snemma fastmótaðar hugmyndir um framtíðarstarfið en aðrir eru ekki eins vissir í sinni sök. Ein stærsta ákvörðunin í lífi okkar snýr að starfsvali og því er mikilvægt að sú ákvörðun sé tekin eftir vandlega umhugsun. Ein besta leiðin til að komast að raun um hvað maður vill gera er að kanna sjálfur þá möguleika sem eru í boði.

Æfing

Með þessari æfingu fylgir starfsheitasrá. Skoðuðu nú vel þau störf sem þar eru nefnd og veltu fyrir þér hver þeirra þú hefðir áhuga á að kanna frekar. Alltaf þegar þú rekst á eitthvað áhugavert skaltu hafa í huga **hvaða starf er um að ræða, hvers það krefst og hvað það gefur af sér**. Mikilvægt er að þú vinnir verkefnið sjálfstætt og með opnum huga. Farðu eigin leiðir og útilokaðu ekki einhver störf vegna fordóma eða hræðslu við hvað öðrum gæti fundist. **Skráðu a.m.k. tíu störf sem höfðu til þín á línurnar hér að neðan.**

Til umhugsunar

Hvaða störf hafðirðu hugleitt áður og hvaða starfshugmyndir eru alveg nýjar fyrir þér?

Eiga þau störf sem þú hefur mestan áhuga á eitthvað sameiginlegt?

Til gamans

Farðu á Netið og leitaðu upplýsinga um nokkur þeirra starfa sem þú þekkir lítið sem ekkert en gætir hugsað þér að vita meira um. Þú getur t.d. skoðað www.idan.is eða laus störf á www.starfatorg.is

8. ÁHUGAVERÐ STÖRF

Valkostir / Tilraun 1

Undanfari að verkefni

Verkefni þrjú, ÞAÐ SEM SKIPTIR MIG MÁLI.

Markmið

Markmiðið með þessu verkefni er að nemendur meti störf með hliðsjón af afstöðu sinni til starfsgilda og átti sig betur á hvert hugurinn hneigist hvað varðar starfsval.

Verkefnalýsing

Nemendur skrá í töflu þau gildi og störf sem þeir setja í öndvegi og finna þannig út þau þrjú störf sem ættu að höfða einna mest til þeirra (sjá verkefnadæmi).

Kveikja

Kennari nefnir tvö störf í einu og nemendur eru spurðir hvort starfið þeir myndu velja ef þeir þyrftu ekki að stunda námið sem er undanfari þess. T.d. hjúkrunarfræðingur eða kennari, lögfræðingur eða bókhaldari, pípulagningamaður eða lögreglumaður o.s.frv. Með því að velja annað starfið af tveimur standa nemendur frammi fyrir því að sum störf þykja þeim eftirsóknarverð en önnur eru þess eðlis að þeir gætu ekki hugsað sér að leggja stund á þau. Þeir leggja því þarna til grundvallar **gildi** sín. Nemendur eru þessu næst spurðir hvort þeir séu reiðubúnir að reyna enn frekar á þau gildi sem þeir leggja til viðmiðunar er þeir meta störf og hvort þeim hugnist þau eða ekki.

Verkefnadæmi

Svona ætti taflan að líta út eftir útreikningana. Hverju þrepi í útreikningum er nákvæmlega lýst í verkefni 8, VALKOSTIR KANNAÐIR.

	Margfeldi	Nuddari		Tannlæknir		Smiður		Kennari		Dýralæknir	
		X	Y	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y
Grundvallargildi:											
1. Virðing	x8	3	24	3	24	4	32	4	32	4	32
2. Fjölbreytni	x6	2	12	4	24	3	18	3	18	3	18
3. Laun	x4	3	12	1	4	3	12	3	12	4	16
4. Starfsöryggi	x2	2	4	1	4	3	6	2	4	3	6
Samtals í Y reit			52		56		68		66		72

2
Smiður

1
Dýralæknir

3
Kennari

8. ÁHUGAVERÐ STÖRF

Valkostir / Tilraun 1

Æfing

1. Skrifaðu hér fyrir neðan þau fimm störf sem þér finnst hvað áhugaverðust. Skráðu einnig, í forgangsröð, grundvallargildi þín úr æfingu þrjú, ÞAÐ SEM SKIPTIR MIG MÁLI.

	Margfeldi	Starf 1		Starf 2		Starf 3		Starf 4		Starf 5	
Grundvallargildi		X	Y	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y
1.	x8										
2.	x6										
3.	x4										
4.	x2										
Samtals í Y reit											

2. Nú þarftu að gefa hverju gildi stig frá 0 og upp í 4 eftir því hve vel þú telur það samræmast hverju starfi. Skráðu stigin í X reitinn. Byrjaðu á því að gefa gildi A stig og skráðu þau í X reitinn og svo koll af kolli. Í töflunni hér að neðan sérðu hvað stigajöfin merkir.

Það samræmist starfinu fullkomlega	4 stig
Það samræmist starfinu vel	3 stig
Það samræmist starfinu í meðallagi vel	2 stig
Það samræmist starfinu lítið	1 stig
Það samræmist starfinu alls ekki	0 stig

3. Það gildi sem þú setur í forgang ætti að vega þyngra en þau gildi sem þú metur að hafi ekki eins mikið vægi. Því hefur gildinu A verið gefið vægið 8 en gildinu D vægið 2. Nú átt þú að margfalda veginn stigafjölda með stígunum í X reitnum og skrá útkomuna í reit Y.
4. Ef þú leggur nú saman stigin í hverri súlu merktri Y þá færðu heildarútkomu sem sýnir hve mikið vægi hvert starf hefur í huga þínum. Skrifaðu hér fyrir neðan þau þrjú störf sem þú gafst flest stig.

2	1	3
---	---	---

Þessum störfum hefur þú áhuga á. Þú ættir að kynna þér þau betur.

9. KYNBUNDIN STARFSHUGSUN

Valkostir / Tilraun 2

Markmið

Markmiðið er að nemendur átti sig á meðvituðum og ómeðvituðum staðalmyndum sem þeir hafa af hefðbundnum kvenna- og karlastörfum og setji spurningarmerki við þá mynd sem þeir hafa af störfum.

Verkefnalýsing

Nemendur lesa stutta frásögn af fólki í atvinnulífinu. Frásögnin er óvenjuleg að því leyti að konum er stillt upp í hefðbundin karlastörf og körlum í hefðbundin kvennastörf. Nemendur eru spurðir hvort eitthvað í frásögninni komi á óvart og þá hvers vegna. Því næst vinna nemendur í hópum og flokka ólík störf eftir sínum hugmyndum um störfin. Nemendur bera svo sína flokkun saman við hina í hópnum. Tilgangurinn með verkefninu er að nemendur átti sig á því að flokkun á störfum á ekki alltaf við.

Kveikja

Nemendur lesa frásögn í verkefni níu. Kennari gefur nemendum kost á umræðum í kjölfarið.

Um kynbundið náms- og starfsval

Íslenskur vinnumarkaður er enn kynskiptur. Á meðal stjórnenda eru konur í minnihluta í íslenskum fyrirtækjum. Um þetta er fjallað í skýrslu um efnahagsleg völd kvenna sem unnin var af nefnd forsætisráðherra um efnahag og völd kvenna síðla árs 2000. Mikilvægt er að draga úr hólaskiptingu á íslenskum vinnumarkaði eftir kyni. Vilji yfirvöld tryggja jafnrétti á vinnumarkaði verður að vinna með markvissum hætti gegn kynbundnu námsvali í skólum.

Verkefnadæmi

Flokkaðu störfin eftir því sem þér finnst eiga best við. Berðu þína flokkun saman við hina í hópnum. Hvað er líkt? Hvað er ólíkt?

	Kvinnastarf	Karlastarf	Verklegt	Vísindalegt	Leiðinlegt	Hreinlegt	Óhreinlegt	Hættulegt
Bifvélavirki								
Hárskeri								
Pípari								

Góð hugmynd

Góð hugmynd er að segja nemendum sögu af því þegar Vigdís Finnbogadóttir var forseti Íslands (1980–1996). Á þeim tíma var hópur leikskólabarna spurður hvað þau ætluðu að verða þegar þau yrðu stór. Einn drengur innan hópsins svaraði: „Forseti Íslands,“ þá greip ein stúlka inn í umræðurnar og sagði: „Abbabbabb, strákar verða ekki forsetar.“

9. KYNBUNDIN STARFSHUGSUN

Valkostir / Tilraun 2

Diljá Oddsdóttir, forsætisráðherra, stígur út úr ráðherrabílnum. Undir stýri situr Steinunn J. Sigfúsdóttir einkabílstjóri hennar. Diljá gengur inn í Alþingishúsið þar sem Arnar Pálsson, ritari, heilsar þeim glaðlega. Halldór Ásgeirsson, ræstitæknir er rétt í þann mund að ganga frá skúringafötunum. Í vændum er mikilvægur alþjóðafundur um jafnrétti kynjanna. Um tuttugu lögreglukonur standa vörð um Alþingishúsið.

Kemur eitthvað í þessari frásögn á óvart? Hvers vegna?

Æfing

Flokkaðu störfin eftir því sem þér finnst eiga best við. Berðu þína flokkun saman við aðra í hópnum. Hvað er líkt? Hvað er ólíkt?

	Kvennastarf	Karlastarf	Verklegt	Vísindalegt	Leiðinlegt	Hreinlegt	Óhreinlegt	Hættulegt
Bifvélavirki								
Hárskeri								
Pípari								
Ritari								
Garðyrkjubóndi								
Jarðfræðingur								
Læknir								
Efnafræðingur								
Hönnuður								
Ljósmyndari								
Söngvari, söngkona								
Arkitekt								
Kennari								
Rafvirki								
Deildarstjóri í verslun								
Einkaritari								
Bankagjaldkeri								
Bakari								
Næringarfræðingur								
Lýtalæknir								
Sölumaður á bílasölu								
Hjúkrunarfræðingur								
Tölvufræðingur								

Hvaða störf var hópurinn helst sammála um? En ósammála?

10. KYNBUNDIN STARFSHUGSUN

Heimaverkefni

Markmið

Markmiðið er að nemendur losni við þær staðalmyndir sem þeir hafa af hefðbundnum karla- eða kvennastörfum.

Verkefnalýsing

Nemendur velja sér starf sem þeir telja að eigi fremur við annað kynið en hitt. Þeir eru hvattir til að kynna sér starfið nánar. Ýmsum spurningum um starfið er velt upp sem nemendum er ætlað að svara. Mælst er til að þeir vinni verkefnið í samvinnu við kennara, foreldra og/eða forráðamenn og afli sér frekari upplýsinga á Vefnum eða setji sig í samband við einhvern sem vinnur við þetta tiltekna starf.

Kveikja

Á vefsíðu Hagstofu Íslands, www.hagstofa.is er hægt að nálgast ýmsar tölulegar upplýsingar, eins og:

- Fjölda starfandi eftir atvinnugreinum, kyni og landsvæðum.
- Fjölda vinnustunda á viku í aðal- og aukastarfi eftir kyni.
- Fjölda starfandi eftir kyni, aldri og landsvæðum.

Dæmi um þetta er fjöldi starfandi í heilbrigðis- og félagsþjónustu árið 2002. Á því sviði störfuðu alls 22.820 manns; 18.950 konur og 3.870 karlar. Annað dæmi er fjöldi starfandi í iðngreinum árið 2002. Þar störfuðu alls 35.860 manns; 9.200 konur og 26.660 karlar.

Umræður

Munur er á því hvernig kynin hugsa um störf og hugmyndir þeirra um líklegt framtíðarstarf eru heldur ekki þær sömu. Hægt er að velta því upp með nemendum:

- Af hverju ætli þessi mikli kynjamunur eftir starfsgreinum stafi?
- Laun? Ráða launin ef til vill einhverju um val kynjanna á störfum?
- Ætli þessi kynjamunur eftir starfsgreinum eigi eftir að haldast í framtíðinni? Á hann eftir að aukast? Eru líkur á að það dragi úr honum?
- Hvað setja kynin í fyrsta sæti þegar kemur að starfsvali? Eru það launin? Virðing starfsins? Menntun? Frítími? Annað?

Góð hugmynd

Góð hugmynd er að gera könnun á meðal nemenda á þeim álitamálum sem upp kunna að koma í umræðum. Þá er hægt að bera saman hvort mikill munur finnist á milli kynjanna í hugsun þeirra um störf. Gott er að hafa litla bréfmiða í tveimur ólíkum litum við höndina. Þá er hægt að dreifa mismunandi litum eftir kyni og gera í fljótu bragði könnun á því hvort munur finnist á milli kynjanna. Dæmi um samanburðarkönnun væri: *Hvort skiptir virðing starfs eða laun meira máli?* Niðurstöðum er safnað saman og talning atkvæða fer fram á töflu.

10. KYNBUNDIN STARFSHUGSUN

Heimaverkefni

Æfing 1

Hugsaðu um starf sem þér finnst að annað kynið eigi að vinna fremur en hitt.

Starfið sem ég hef í huga er:

Hvers krefst starfið? _____

Hvað er það við starfið sem þú telur vera karlalegt / kvenlegt? _____

Gætir þú hugsað þér að vinna við þetta starf? _____

Æfing 2

Aflaðu upplýsinga um starfið sem þú varst að hugsa um. Kannaðu starfið. Notaðu Vefinn eða taktu viðtal við einhvern sem vinnur við þetta tiltekna starf.

Hafðu eftirfarandi spurningar til hliðsjónar þegar þú kannar starfið.

Eðli starfsins

- Í hverju er starfið fólgið?
- Hver er tilgangur með starfinu?
- Hvernig er starfinu best lýst?

Vinnuskilyrði

- Útvinna?
- Innvinna?
- Líkamleg vinna?
- Hættuleg vinna?

Hvers krefst starfið?

- Hvaða áhugamál þarf sá að hafa sem vill stunda þetta starf?
- Hvaða hæfni leiðir til velgengi í þessu starfi?

Undirbúningur

- Þarf sérstaka starfsþjálfun til að stunda þetta starf?
- Er nauðsynlegt að hafa náð einhverjum prófum til að geta stundað starfið?

Hvað gefur starfið af sér?

- Hver eru meðallaun þeirra sem stunda starfið?
- Er auðvelt að verða sér úti um atvinnu á þessu sviði?

Gætir þú eftir þessa athugun hugsað þér að vinna við þetta starf?

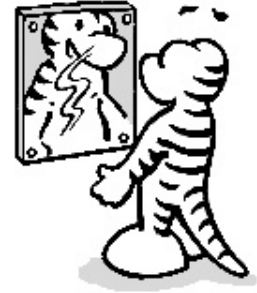
Hvað kom helst á óvart við könnun á starfinu?

Ertu enn sömu skoðunar eftir að hafa kannað starfið?

Hvað fannst þér vera merkilegast við starfið?

11. ENDURMAT

Valkostir / Niðurstæða

Markmið

Markmiðið er að nemendur fái tækifæri til að ræða um og endurskoða þau störf og gildi sem þeir hafa lagt til grundvallar í kaflanum fram að þessu, m.a. með hliðsjón af því sem þeir hafa lært um mismunandi starfshugsun kynjanna.

Verkefnalýsing

Hver nemandi fær tækifæri til að tjá sig um sínar niðurstöður úr öllum tilraunum kaflans. Er nemandi enn ánægður með niðurstöður fyrstu tilraunarinnar eða langar hann til að endurskoða þau viðmið og gildi sem hann lagði þar til grundvallar? Kennari getur ýmist stýrt umræðum hjá bekknum í heild eða skipt honum í hópa. Sé nemandi ánægður með fyrri niðurstöður getur hann t.d. hafist handa við að kanna viðkomandi störf betur. Sé hann hins vegar ekki ánægður hefur hann tækifæri til að gera æfinguna aftur út frá breyttum forsendum.

Kveikja

Kennari spyr nemendur hvort umfjöllunin um kynjamuninn hafi á einhvern hátt haft áhrif á hugsun þeirra um störf og þá hvernig. Eftir umræður spyr hann hvort nemandur vilji endurskoða þau störf og gildi sem þeir hafi lagt til grundvallar fram að þessu og gefur þeim færi á að gera tilraunina *Áhugaverð störf* aftur.

Góð hugmynd

Góð hugmynd getur verið að gefa nemendum kost á að kanna betur þau störf sem þeir sýndu mestan áhuga á, t.d. með vinnustaðaheimsókn eða viðtali. Þá væri hægt að láta nemendur hugstorma um það sem þeir vita um starfið áður en þeir hefjast handa og bera það svo saman við þá vitneskju sem þeir hafa öðlast eftir starfskynninguna.

Heimaverkefni

Nemendur undirbúa 5–10 mínútna kynningu á starfi sem þeir könnuðu.

11. ENDURMAT

Valkostir / Niðurstaða

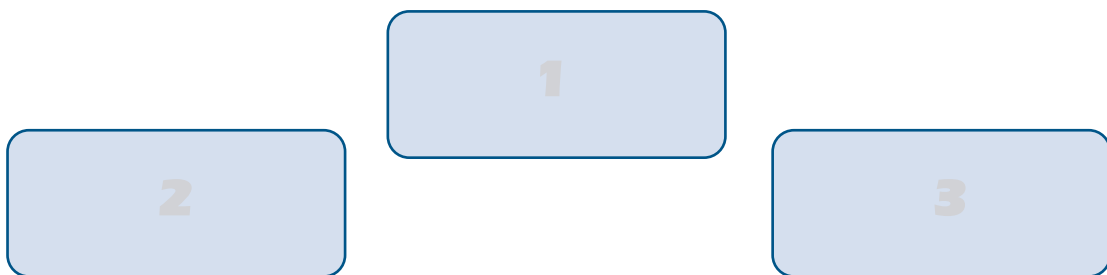

Matsaðferðin sem þú studdist við í verkefni 8 leiddi til þess að þú kannaðir gildismat þitt og áhuga með skipulögðum hætti. Niðurstaðan er þó ekki endilega sú sem þú hafðir vonast eftir og hugsanlega hefur umfjöllunin um kynjamuninn haft einhver áhrif á þig. Markmið þessarar æfingar er heldur ekki að þú veljir þér starf í eitt skipti fyrir öll. Tilgangurinn er að þú prófir að ganga í gegnum ferli þar sem þú vegur og metur ákveðna þætti og velur að endingu úr mörgum möguleikum. Þá er það ekki síður mikilvægt að þú áttir þig á gildi þess að vera vel upplýstur um eðli þeirra starfa sem vekja áhuga þinn.

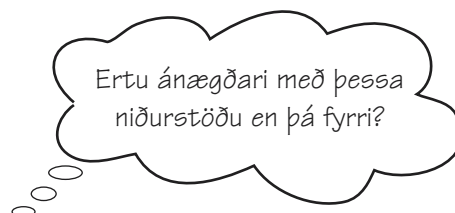
Æfing

Ef þú hefur áhuga á að gera æfinguna aftur út frá öðrum gildum eða störfum þá hefur þú tækifæri til þess hér.

	Margfeldi	Starf 1		Starf 2		Starf 3		Starf 4		Starf 5	
Grundvallargildi		X	Y	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y
1.	x8										
2.	x6										
3.	x4										
4.	x2										
Samtals í Y reit											

Til umhugsunar

12. AÐ VERA FRUMLEGUR

Ákvörðun / Aðdragandi

Markmið

Markmiðið er að gera nemendur frumlega í athugun þeirra á umhverfinu og að virkja þann kraft sem felst í frumlegri hugsun.

Verkefnalýsing

Nemendur ljúka við teikningu á verkefnablaði. Að því loknu eru þeir beðnir að segja frá þeim fyrirmyndum sem þeir höfðu í huga við verkið. Það má gera ráð fyrir að flestir nemendur teikni andlit. Sú útkoma verður tilefni til hugleiðinga um mátt vanans og hve rík tilhneiging okkar er til að bregðast á svipaðan hátt við verkefnum.

Nemendur eru spurðir hvernig standi á því að svo margir þeirra hafi gert svipaða teikningu, þrátt fyrir að kaflinn heiti *Að vera frumlegur*. Að loknum hópumræðum er nemendum gefið færi á ljúka myndinni öðru sinni.

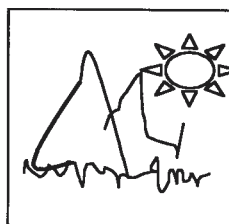
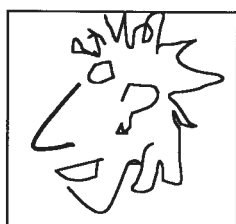
Kveikja

Engin sérstök kveikja er að verkefninu en mikilvægt er að skilningur nemenda á orðinu „frumleiki“ sé dreginn fram í dagsljósið eftir að nemendur hafa farið í gegnum fyrri hluta verkefnis.

Um það að vera frumlegur

Þungamiðja þessa verkefnis er einföld æfing en í krafti hennar átta nemendur sig á „viðjum vanans“ og áhrifum klisjuhugsunar. Með æfingunni er verið að hvetja nemendur til að átta sig á mikilvægi þess að beita sjálfum sér til þess að hafa áhrif á eigin veruleika. Mikilvægt er að leggja áherslu á að það sé ekki nóg að við áttum okkur á því að það sé mikilvægt að vera frumlegur, heldur verðum við einnig að geta hegðað okkur samkvæmt því. Kennarinn bendir nemendum á það hve frumleg hugsun getur verið nauðsynleg í náms- og starfsvali.

Verkefnadæmi

Góð hugmynd

Góð hugmynd er að hengja allar myndirnar upp á töflu og bera þær saman, fyrir og eftir hópumræður. Þá væri gott að vera búinn að ræða um frumleika, í hverju hann felst og ávinninginn af því að vera frumlegur.

Heimaverkefni

Nemendur eru fengnir til þess að útbúa ímyndaða atvinnuauðglýsingu þar sem frumleiki er í fyrirrúmi. Æskilegt er að starfið sem auglýst er sé alveg nýtt af nálinni og hafi ekki verið auglýst áður. Það má gjarnan vera draumastarfið.

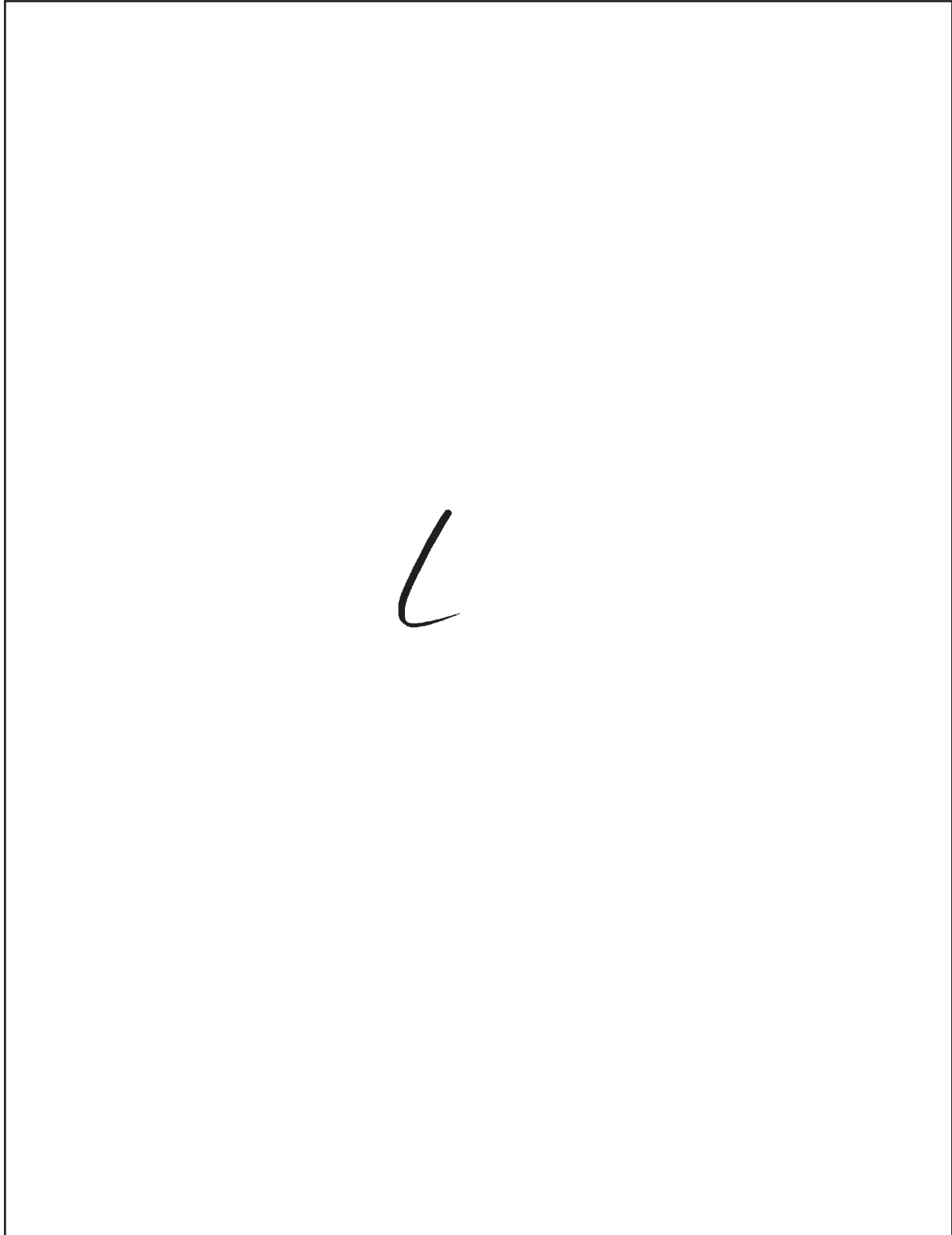
12. AÐ VERA FRUMLEGUR

Valkostir / Aðdragandi

Verkefni

Ljúktu við þessa teikningu.

13. AÐ TAKA ÁKVÖRÐUN

Ákvörðun / Tilraun

Markmið

Að nemendur átti sig á muninum á að taka sjálfstæðar og ósjálfstæðar ákvarðanir og geri sér grein fyrir hvernig þeir fari að við að taka ákvarðanir.

Verkefnalýsing

Nemendur lesa stuttar lýsingar á „ákvörðunarstílum“ og merkja við hvort um sjálfstæða eða ósjálfstæða ákvörðun er að ræða.

Kveikja

Kennari spyr nemendur hvenær þeir tóku ákvörðun síðast og hvernig þeir hafi staðið að þeirri ákvörðun. Hægt er að velja því upp hvort eðli ákvörðunar skipti máli um hvernig hún er tekin.

Um ákvarðanatöku

Það getur verið mikilvægt að opna augu nemenda fyrir því hve ákvarðanatöku getur verið kjörið tækifæri til að nota eigið vald yfir lífi sínu. Með því að skírskota til þeirra eigin reynslu af ákvarðanatöku öðlast þeir vitneskju um sjálfstæðar og ósjálfstæðar leiðir til að taka ákvarðanir. Þannig eru þeir um leið hvattir til að taka sjálfir ábyrgð á eigin ákvörðunum. Það er mjög brýnt að nemendur spyrji sig eftirfarandi spurninga: Læt ég tilviljanir ráða? Hvert er vægi umhverfisins í vali mínu?

Þessar spurningar gætu jafnvel leitt til þess að nemendur færu að velja fyrir sér á hvern hátt þeir muni standa að náms- og starfsvali í framtíðinni. Undanfari þess að gera áætlun um framhaldsnám og störf er að afla upplýsinga um eigin stöðu og umhverfi. Átta sig á eigin námsferli fram að þessu og athuga vel hver hugðarefnin eru.

Verkefnadæmi

2. Að vega og meta

Ég vil gjarnan vega og meta það sem mælir með ákvörðun og það sem mælir gegn henni. Ég hugsa mikið um hverjar þarfir mínar og langanir eru.

Sjálfstætt

Ósjálfstætt

Góð hugmynd

Góð hugmynd er að nemendur ræði saman í litlum hópum um ákvarðanir sem þeir hafa tekið á lífsleiðinni. Hinir í hópnum vega þá og meta hvort um sjálfstæða eða ósjálfstæða ákvörðun hafi verið að ræða.

Heimaverkefni

Nemendur skrá hjá sér nokkrar mikilvægar ákvarðanir sem þeir hafa tekið um ævina og færa fyrir því rök hvort þeir hafi verið ánægðir eða óánægðir með þessar ákvarðanir. Í næsta tíma er það rætt hvort um sjálfstæða eða ósjálfstæða ákvörðun hafi verið að ræða.

13. AÐ TAKA ÁKVÖRÐUN

Ákvörðun / Tilraun

Æfing

Hér á eftir fara átta dæmi sem hvert um sig sýnir ólíkar aðferðir við að taka ákvörðun.

Kannið hvort staðið sé sjálfstætt eða ósjálfstætt að ákvarðanatökunni.

Merkið í viðeigandi reiti og rökstyðjið svarið.

1. Að láta forlögin ráða

Ég hef ekkert um þetta að segja. Ég geri það sem ég get, þegar ég get.

Úrslit leiksins ráðast fyrir fram. Það er hvort sem er ekkert hægt að gera í þessu.

Sjálfstætt Ósjálfstætt

2. Að vega og meta

Ég vil gjarnan vega og meta það sem mælir með ákvörðun og það sem mælir gegn henni. Ég hugsa mikið um hverjar þarfir mínar og langanir eru.

Sjálfstætt Ósjálfstætt

3. Fastheldni

Mér er enginn vandi á höndum, ég vel út frá skoðunum mínum.

Ég fylgi fast eftir því sem ég hef einsett mér að hrinda í framkvæmd.

Sjálfstætt Ósjálfstætt

4. Að bíða

Hvers vegna að gera í dag það sem getur beðið til morguns?

Ég veit ekki af hverju en ég má aldrei vera að því að taka á mínum málum.

Sjálfstætt Ósjálfstætt

5. Innsæi

Það er enginn asi á mér. Ég veit hvað mér er fyrir bestu.

Ég vel og ákveð eftir eigin sannfæringu.

Sjálfstætt Ósjálfstætt

6. Að gera eins og aðrir vilja

Ég segi ekki beint það sem ég hugsa og ég geri ekki alltaf það sem ég vil.

Vinir mínir eru líka ánægðir af því að ég geri það sem þeir vilja.

Sjálfstætt Ósjálfstætt

7. Að láta kylfu ráða kasti

Fyrsta hugmyndin sem mér kemur í hug er yfirleitt sú besta. Ég eyði ekki tíma í umhugsun. Ég lít út fyrir að vera sá/sú sem veit alltaf hvað ég vil.

Sjálfstætt Ósjálfstætt

8. Marksækni

Mér líkar mjög vel að vinna að verki þar sem stefnt er að ákveðnu marki.

Ég hef mörg áform og get staðið við það sem ég ákveð.

Sjálfstætt Ósjálfstætt

14. HVER ER SINNAR GÆFU SMIÐUR

Ákvörðun / Niðurstaða

Markmið

Að nemendur skilji að núverandi hegðun getur haft mikil áhrif á framtíð þeirra.

Verkefnalýsing

Nemendur skrá þau einkunnarorð sem þeim finnst eiga helst við sig og lýsa sér best. Að lokum eru þræðir úr fyrri verkefnum dregnir saman og það rætt hvað nemendur hafi helst lært og hvers þeir hafi orðið vísari. Verkefnið er leiðbeinandi fyrir áætlanagerð nemenda og fyrirætlanir þeirra.

Kveikja

Nemendur eru spurðir hvernig þeir sjái sjálfa sig í framtíðinni og hvernig þeir vilji að aðrir sjái þá.

Að vera sinnar gæfu smiður

Nemendur vita nú að það skiptir miklu að huga tímanlega að því sem tekur við í framtíðinni. Núverandi hegðun hefur mikil áhrif á framtíðina. Það má líta á skynsamlega hegðun í nútíðinni sem góða fjárfestingu fyrir framtíðina.

Verkefnadæmi

Skráðu þau einkunnarorð sem lýsa fortíð, nútíð og framtíð þinni best.

I. Afdrifaríkur atburður í fortíðinni.

Fór í sumarþúðir til Englands

Góð hugmynd

Það getur reynst vel að tengja umfjöllun um *Nám að loknum grunnskóla*, bækling sem gefinn er út af Menntamálaráðuneytinu ár hvert, við þetta verkefni. Þannig gefst nemendum tími til að skoða alla þá möguleika sem í boði eru og hugsa um það sem tengir þá helst við fyrirætlanir þeirra.

Heimaverkefni

Nemendur safna verkefnum og öðrum upplýsingum sem þeir telja mikilvægar í eina möppu. Æskilegt er að farið sé yfir möppuna í viðtali með námsráðgjafa og forráðamönnum áður en endanleg niðurstaða um náms- eða starfsval fer fram.

MIKILVÆGT FYRIR KENNARA

- Að draga lausa enda saman fyrir heimaverkefnið
- Að rifja upp niðurstöður úr hverjum kafla

14. HVER ER SINNAR GÆFU SMÍÐUR

Ákvörðun / Niðurstaða

Þær ákvarðanir sem teknar eru hafa mikil áhrif á hegðun okkar. Sá sem tekur ábyrgð á aðstæðum sínum getur einnig haft mikil áhrif á framtíð sína.

Það getur gefið okkur mikið að vera virk í lífi, námi, tómstundum og starfi. Öll slík reynsla kemur að góðu gagni þegar afla á upplýsinga um framhaldsnám og störf.

Verkefni

Skráðu þau einkunnarorð sem lýsa fortíð, nútíð og framtíð þinni best.

I. Afdrifaríkur atburður í fortíðinni.	<input type="text"/>
II. Minn besti eiginleiki.	<input type="text"/>
III. Viðhorf sem ég hef tileinkað mér.	<input type="text"/>
IV. Viðhorf sem ég hef ekki en ætla að hafa í framtíðinni.	<input type="text"/>
V. Það sem ég vil gjarnan verða síðar meir.	<input type="text"/>
VI. Eiginleiki eða færni sem ég þyrfti að tileinka mér til að ná settu marki.	<input type="text"/>

Að lokum er við hæfi að draga saman þræðina og athuga hverjar fyrirætlanir þínar eru. Ljúktu við eftirfarandi setningar:

Það mikilvægasta sem ég hef lært er:

Fyrirætlanir sem mér finnst koma til greina eru:

Þær aðferðir sem ég hyggst beita til að hrinda þessum fyrirætlunum í framkvæmd eru: